www.elan-kazak.ru

ПАРИЖИН ХАЛЬМГУДИН ЦАГА ГАРГАЛГН.

Энджил Парижин хальмегудин Цага гаргалгэн дабран уга болвэ. Ахэ шилтань – эдэн дундэ нй уга болсэн учир йер. Хойрдэкчэ шилтань – хазек, орэс нойдудин ўгэ сонгсад харенгу тамур чигин кисчэ ўкэмэ, хальмегасэн бурад балдэр болсэн, харин чолан чигин хатярдэсэн, эзантаньсэн нохэ мэтў орэс нойна ӧмэнӧ сўлан шавад мӧлкедэк кўн парижин хальмегуд дундэ бӓсэн учир дэрӓсэ имэ болвэ энтэкэ цаган.

Цагана холе урдэ цуктан кўндӓд, кӧкшэн бакшэтаган сэлвӓд, имэ цаган нӓрин дара (зура-план) гаргэсэн билавдэн: 30 асхэн цуктан цуглэрад, бурхэ-бичэгӓн илтэкӓгӓд, цаб-цӓгӓн нй дундан бэлдӓд, кэзӓнкэ кэвӓрэн дўлӓгӓн дўлӓд, ирўлкэ зӧбтӓ улэсан ирўлӓд, бурхэн-номан ягадже тэткэдегӓн ӓмэтэндў ўзўлӓд, ӧрўнь Окэн Тэнгэрӓн залад, цукта хамдан цагаган гаргад, тўндӓн ўдэ кўртэл цӓ-борцеган угад, ў-хӓгӓн гаргад уртэкэ кэвӓрэн, хальмэк авиясарэн билэлдэд-дулэлдэд эврӓ дундан амбэр-умбэр гицхӓйе. Тўнӓсэн, ўдлӓ ресторандэ сӓн хотэ-хол бэлдӓд, тўндӓн гичэнэр нарэ гигӓд, цагана учир чӓлгӓдкэ кэлӓд, ӓмэтэнӓ ўгэ сонгсад, кўндэлкэ зӧбтӓ улэсан 5-6 час асхэн кўртэл кўндэлӓд тэкшелдже гаргад; тўнӓсэн асхэни, багечуд нӓрэлхэ сӧгин надэ (бал) кэйе гидже чуктан шидэдже зӧб-зӧбтӓн бактасэн бӓсэн мӧн. Унўгэ икэ гӧнгӓр кўцӓдже болхэ бӓсэн, дэгэд кэ сӓн чигин болхэ бӓсэн.

Зук игӓд кэкўлӓ, зӓэрмэ аргэсэна ӧмсӓр толгаган чиксэн, аралджина гўлмӓр алджирга архалдек, орсин хошэнэк арчин долагад алдэрта нэрэ хадхар арвэлзэдек кўнӓ нэрэн алдаршисэ уга болсэн бӓдэл гарад, энэ олэна токтасэн зура (план) ӓлтэндэ кэлэл уга дора эбдэдже ёмон бишэ кэсэн мӧн. Энэ кэмбӧ гикўлӓ? Ногалян Бадмэ. Унўна газакэ чирӓнь ямар дўнгӓн бирчэгэр, тэрэ мэтэ доторкэ ухань чигин бирчэгэр бӓсэн сандже. Хальмэк станчин одэмэна нэрэ хадэчкад, дўлӓн асэхэн сӧгин икэ бал кихимэн гэд орэс газед хамэктэ зарэ гаргад, „хазкгин толга, хальмэк станчин одмэн, алдэрта Шарапов Бадмэ сӧгин икэ бал кэдже бӓнӓ; тўндӓн танигэ иртэхӓ гидже эрдже бӓна“ гидек эрэлгэнӓ цӓсэ (пригласительный билет) барэлулдже авад, тўгӓн болхэ-эсэ болхэ ӓмэтэндэ атравэ. Дўлӓ дўлекӓр бэлдэдже бӓсэн кӧкшин бакшэ ўнўнӓ энэ мэтэ зута ёвдэлинь мэдэчкӓд, элдэб икӓр ӧлэн гомдад, имэ нӓртэ орхон орэмндэ уга болдже ӓрэлнӓвэ гэд, провинцэ орад ёвдже одевэ.

Игӓд эрвӓсэн сэрэлнь унтэрсэн, экэнь ширгэсэн эмэ Ногалян Бадмэ олэна шидэдже бўтӓсэн ёмигэ эбдэдже тарасэн мӧн.

Игаджэ хамэк ёмэн эбдэрсэнӓ бийень, тигӓдлэ Цаган му бишэ болвэ. 30 асхэн нэгэ час дўнгӓн газэртэ окал-зулан ӧргӓд; тўнӓ хӧнэ нэгэ гэртэ цугар цуглэрад, хальмакгин ёсарэн надэ кэд; ўрунь цугар гэр-гэртӓн цагаган гаргад; кэзӓнкэ кэвӓрэн дэджӓн авад гичэлэлдӓд зэмгӓ болвэ. Нолдан цўгӓн чигэ баго сагар болвэ. Имэ ёмон уга хальмакгин нӓр уга ёмон бишэв. Кэзӓнкэ бӓдлӓн санад сэргӓгӓд, ӧдэгӓ цакгин зовэлонг-зӧвўрӓн кэлэлдӓд ўлилдан-дулэлдан чигэ болвэ. Хурангугар кэлкэдэ – му бишэ болвэ. А бал кэдек Бадмин кэрек балта ёмэн болсэн уга. Буру ёвдэлни мэдэкдэвэ. Балдэнь орэста-хальмактаган утэ тонь ӓрӓ гидже 30-40 кўн ирвэ: францужанкэс авсэн цӧкэн хальмегуд, билкӓр ирсэн нэгэ арвэн бахэн залус, дэрэнь эндэ тэндӓсэ хоршад-торшад цуглулдже авсэн тӧрдже ёвсэн француз кўкэд, эмсўд. Болсэнь тэрэ. Хальмэк станчин алдартэ джилин нэгэ нӓртӓн кэдже бӓхэ „икэ сӧгин бал“ гэд Францэ дарад хӓкэрдже ёвсэн Ногалян Бадмэ ичэдек биликтӓ болхэла газрин шурхадэ орхэ ёмэн болвэ. Зук чирчигэр чирӓдӓн хормэш насен, чӧлан ухань балэр болсэн мана „алдэрта зала“ ичкин орэмдэ улмар зута ёмэ гаргавэ: одэмэн Богаевскасэ эргӓд мӧргӓд сурдже абаксэн хальмакгин цага ёрӓдже бӓнавэ гиксэн нэртӓ, орэс кэзанкэ кэбтӓн болдже кўчэ абчэ хальмакгин толга дэрэ сухэ болтэга гэд зальвартэн гиксэн тӧрин мӧртӓ утэ цӓсэ бал дундан ӧмшэн улан холан холан тасэртэл уралдже оркорбэ. Унўдэ цуклэрсэн эндэ тэндӓсэ тўдже абаксэн француз кўкэднь: энэ кўнӓ ухань эбдерсимби гидже сурэлдэцхавэ.

Говэлгэ гэдэргӓн кэтэчкӓд ўнэн сэткэлӓрэн: минӓн дӧрвэн кол эсэ тулджасэн болхэла тэнгэр хольворджэ одэхэ бӓсэн бишейе гидже сандэкшенгэ, энэ Ногалян Бадмэ чигин – намагэ хальмэк станчин тамгэ хошэнэк арчэдек цӓсэн хамэктэ дарад, халгин ацэ хамэктэ „би – хальмэк-хазэх станчин шеф-би“ гэд оркэрад эсэ ёвэхла Парижин хальмегуд кӓрдже одхэ бишейе гидже санэна.

Хальмэк дундэ имэ ёмэн бӓдгинь газа-дотадэ эсэ мэдўлкин тӧлӓдэ энэ хамган хальмгар бичэдже бӓнавэ.

ДОРДЖИН ЭРДЭНИ.
